

Schoon Water in Beeld 2019

Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West

Werken aan waterkwaliteit in Rijn-West
Stand van zaken halverwege de 2e KRW-periode

Juni 2019

Schoon Water in Beeld

Werken aan waterkwaliteit in Rijn-West - stand van zaken halverwege de 2e KRW-periode

Het bereiken én behouden van een goede waterkwaliteit vraagt om een voortdurende inspanning en dat is in Rijn-West op vele plaatsen te zien. Van aanpassingen aan rwzi's, innovatieve drainagesystemen, aanleg van vispassages en natuurvriendelijke oevers tot ecologisch maaibeheer. Daarbij is ook duidelijk dat werken aan schoon water inspanningen vraagt van alle partijen: waterschappen, provincies en andere overheden, bollentelers, veehouders, agrarische ketenpartners maar ook sportvissers, natuurverenigingen en inwoners van ons gebied. Tegelijk is duidelijk dat er nog flinke uitdagingen liggen, zoals het verminderen van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in het water, aanpak van medicijnresten en andere "nieuwe" stoffen, de gevolgen van klimaatverandering en behoud van biodiversiteit.

Het Regionaal Bestuurlijk Overleg Rijn-West is het platform waar de partners samen plannen afstemmen, tot onderbouwde redeneerlijnen komen, issues agenderen bij het Rijk en andere partijen en vooral van elkaar leren en elkaar stimuleren tot een ambitieuze en tegelijk effectieve aanpak.

Schoon Water in Beeld laat dit brede scala aan werkzaamheden en projecten van onze Rijn-West partners zien en laat in enkele interviews een aantal direct betrokkenen aan het woord. Het laat ook zien dat werken aan schoon water nauw verbonden is met andere wateropgaven en met het werken aan een aantrekkelijke en gezonde leefomgeving voor de bewoners van Rijn-West.

Uitvoering KRW-maatregelen in Rijn-West

De uitvoering van KRW-maatregelen in Rijn-West is in 2018 gestaag voortgegaan. Het waterkwaliteitsportaal (<https://www.waterkwaliteitsportaal.nl/>) geeft een overzicht van de stand van zaken per 31-12-2018 volgens de KRW-indeling. Hieruit blijkt dat de voortuitgang bij de aanpak van puntbronnen en diffuse bronnen beperkt is. Veel maatregelen zijn hier in uitvoering, met name stimuleringsregelingen voor vermindering van emissies in de land- en tuinbouw. Bij het verwijderen van verontreinigde bagger ligt nog een opgave.

Bij de inrichtingsmaatregelen is er redelijke voortgang. Zo is er sinds 2015 in Rijn-West ruim 100 km natuurvriendelijke oever aangelegd en zijn er 37 vispassages gereed gekomen. Ongeveer de helft van dit type maatregelen is nog in voorbereiding. Beheermaatregelen zijn voor het overgrote deel in uitvoering, hier wordt in de meeste gevallen de hele periode aan gewerkt. Het realiseren van speciale leefgebieden voor vis en actief visstands- en schelpdierbeheer is nog niet ver gevorderd, hier is meer dan 90% nog in voorbereiding. Van de ruim 400 onderzoeksmaatregelen is inmiddels 80% afgerond.

De effecten op de waterkwaliteit in Rijn-West van deze inspanningen zijn nog beperkt. Dat komt deels doordat verbeteringen tijd nodig hebben, deels door de rapportagemethode van de KRW (one-out-all-out) maar ook doordat er nog een verdergaande inspanning nodig is, onder andere bij de vermindering van meststoffen en medicijnresten in het water. Niet voor niets rept de nationale Delta-Aanpak Waterkwaliteit van "een tandje erbij". In Rijn-West is de waterkwaliteit op onderdelen verbeterd, maar de veranderingen zijn in het algemeen niet erg groot. Wat betreft ecologie laat vis een licht positieve ontwikkeling zien, terwijl de ontwikkeling van een diverse populatie van waterplanten achterblijft. In 2019 wordt een feitenrapport opgesteld over de toestand van de waterkwaliteit in Rijn-West.

Het gaat niet om de KRW maar om het gemeenschappelijk belang van schoon water.
“Waterkwaliteit is van ons allemaal”

“We hebben veel gerealiseerd we hebben veel geleerd én waterkwaliteit is nu niet alleen meer van het waterschap maar van ons allemaal. Het kan nog beter, maar we hebben hier stappen in gemaakt. Als je kijkt hoe agrarisch ondernemers nu betrokken zijn, dat was echt anders toe we begonnen.”

Ingrid ter Woorst heeft als hoogheemraad van Delfland, als bestuurder van de Unie van Waterschappen en vice-voorzitter van RBO Rijn-West in de afgelopen jaren een actieve rol gespeeld bij het werken aan schoon water. Tijd voor een terugblik met een gedreven waterbeheerder.

We zijn nu halverwege de KRW. Veel bereikt!

“Wat ik zie is dat er heel veel gedaan is, er zijn heel veel meters gemaakt: natuurvriendelijke oevers, vispaaiplaatsen, visvriendelijke gemalen, en andere maatregelen. En we hebben veel geleerd. Vooral door ‘learning on the job’, door te doen. We weten beter wat goed gaat, we weten beter wat niet zo goed gaat, we weten beter waar we op moeten letten. Een klein voorbeeld: je moet een aannemer niet alleen een natuurvriendelijke over laten aanleggen, je moet hem ook 2 jaar de nazorg geven. Dan zorgt hij beter voor zijn inplant.”

Zoek het gemeenschappelijk belang, verplaats je in de ander

“Wat we ook hebben geleerd is niet alleen in KRW-termen te denken maar in een gemeenschappelijk doel. Zoek het niet alleen in beleidsinstrumenten. De KRW is een goed instrument maar daar hoeft je bij boeren en tuinders niet mee aan te komen.

Een gemeenschappelijk belang is schoon water zonder middelen. Voor waterschappen is dat KRW maar voor de land- en tuinbouw betekent water vrij van middelen dat er niet nog meer middelen verboden worden en er dus meer middelen beschikbaar blijven om ziekten en plagen te bestrijden. Mede daarom zijn LTO en Nefyto (de gewasbeschermingsmiddelenindustrie) grote medestanders geworden.

Onze aanpak in Delfland met gebiedsgericht meten heeft laten zien dat er 50% minder stikstof in het water zit in gebieden waar we geweest zijn. En opvallend: in gebieden waar we nog niet geweest zijn is het al 30% minder. Dat had ik als waterschap nooit alleen kunnen bereiken, dat is echt de communicatie van de land- en tuinbouw. Het succes zit hem dus niet alleen in meten=weten, maar juist in de samenwerking met LTO en Nefyto: zij deden de communicatie.”

Wat moet er de komende periode gebeuren? Anders denken!

“We denken als waterschappen altijd in technieken, in kuubs, millimols en zo. En we besteden veel aandacht aan de KRW-doelen met de one-out-all-out. Terwijl dit voor de buitenwereld helemaal niet interessant is: je moet zorgen dat je in beelden praat die je samenwerkingspartner aanspreekt en niet vermoeien met technocratische verhalen. En je moet ook kijken naar gedrag en samenwerking. Waarom is schoon water belangrijk voor jou, en ook voor mij? En wat kunnen we voor elkaar betekenen. Bijvoorbeeld bij kringlooplandbouw, zoals de minister van LNV voorstaat. Meststoffen die in kringloop blijven, zorgen voor opbrengstverhoging voor de boer en het komt niet in de sloot. Dat is dus een gemeenschappelijk belang. Het moet iets zijn van iedereen, voor iedereen, door iedereen. Niet zeggen: we zijn er nog niet: maar zie hoe ver we al zijn. Dan wil je erbij horen”

Wat is er nodig om resultaat te halen?

“We pakken het veel te beleidsmatig aan, dat vind ik een zorgpunt. We redden het niet alleen met wet- en regelgeving. Het is ook nodig om naar gedrag te kijken: wat prikkelt ondernemers, hoe stimuleer je ze om vanuit gemeenschappelijk belang hun bedrijfsvoering aan te passen. En we moeten de verwerkers, de retail

en de banken erbij betrekken. De retail is een heel belangrijke factor. Geld is een veel betere drijfveer dan de KRW. Kijk naar het keurmerk On the way to Planetproof. Dat is certificering waar je als ondernemer trots op bent en die ook wat oplevert. Dát moeten we agenderen als Rijn-West. Het is niet alleen ecologie. Ga nou eens praten met de retail en de banken, nodig die uit in Rijn-west.”

“Het is belangrijk dat dilemma’s op de bestuurlijke tafel komen. Er wordt hard gewerkt, maar we neuzelen teveel over one-out-all-out en over gepts en meps. Wil je het interessant maken, nodig dan eens de ceo van de Jumbo uit. En een gemeente bijvoorbeeld kan ook aan waterkwaliteit werken door in de kantine alleen On the way to Planetproof te leggen. Dat is misschien veel effectiever dan nog een natuurvriendelijke oever aanleggen.”

Voortgang maatregelen oppervlaktewater

Aandacht voor maaibeheer

Verschillende waterschappen besteden nadrukkelijk aandacht aan beheer, met name maaibeheer. Zo heeft **Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier** een kadernota maaien vastgesteld en voor sloten bij onderhoud bij derden een webportaal ‘Ruimte voor groei’ geopend (https://www.hhnk.nl/portaal/ruimte-voor-groei_42047). Op deze website kunnen onderhoudsplichtigen via een interactieve kaart de eventuele overbreedte van hun sloten in beeld brengen. Is er overbreedte aanwezig, dan mag de sloot minder intensief onderhouden worden. Dit betekent dat de sloot niet volledig vrij hoeft te zijn van waterplanten en riet. De Keur en de jaarlijkse Schouw zijn op dit punt aangepast.

Samen met de agrarische collectieven en agrariërs voert HHNK effectmonitoring uit op de ecologie in sloten die zijn aangepast. Dit maakt de bijdrage aan het herstel van de biodiversiteit inzichtelijk en draagt bij aan de bewustwording bij agrariërs.

Landbouwportaal maakt succesvolle start

Het ‘Landbouwportaal Noord-Holland’ dat agrariërs stimuleert om waterbewust te ondernemen is een succes. Sinds de opening in mei 2018 hebben al bijna 900 agrarische ondernemers zich aangemeld. Hiermee is ongeveer 25% van alle Noord-Hollandse agrariërs bereikt. Dit portaal biedt kennis, informatie en een overzicht van maatregelen en subsidiemogelijkheden voor bovenwettelijke investeringsmaatregelen die bijdragen aan een duurzamere bedrijfsvoering en een klimaatrobuust watersysteem. Er zijn 5 thema’s: erfafspoeling, duurzaam bodemgebruik, gewasbeschermingsmiddelen, voldoende zoetwater en perceel- en slootinrichting en beheer. Het Landbouwportaal is tot stand gekomen vanuit de samenwerking Bodem & Water. Hierin bundelen LTO Noord, de agrarische collectieven, de provincie en de waterschappen in Noord-Holland de krachten.

Meer informatie: <https://landbouwportaalnoordholland.nl>

Bollenteelt waterproof

Het TKI-project ‘Bollenteelt Waterproof’ van KWR richt zich op de zuivering van zwaar vervuild erfwater en restanten dompelbad van bloembollenbedrijven. In dit project worden zuiveringstechnieken op zuiveringsrendement voor het afvalwater van bollenteeltbedrijven beoordeeld. In eerste instantie in een proefopstelling, gevolgd door een pilotopstelling bij bollenteeltbedrijven. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier participeert samen met het Hoogheemraadschap van Rijnland, Waterschap Zuiderzeeland en Waterschap Hollandse Delta financieel en met kennis in het project als onderdeel van een breed consortium van KAVB, teeltbedrijven, gewasbeschermingsmiddelenadviseur, techniekenleveranciers en waterschappen. Meer informatie over het project: <https://www.kwrwater.nl/projecten/bloembollenteelt-waterproof/>

Aandacht voor natuurvriendelijke oevers

Ook **waterschap Rivierenland** werkt aan optimalisatie van het maaibeeld, zodat dit meer wordt gericht op natuurvriendelijke oevers (nvo's) en het sluiten van de beheer- en beleidscyclus. Verder is er gewerkt aan reconstructie van eerder gerealiseerde nvo's, aanleg van extra nvo's, baggeren, aanpak vismigratiepunten en centralisatie van RWZI's. Ook levert het waterschap een bijdrage aan agrarische projecten uit het DAW. Alle maatregelen zijn in gang gezet en lopen op schema. In de resterende planperiode (2019-2021) wordt ondermeer nog 15 km verbrede/ verdiepte watergang gerealiseerd, de resterende kwart van de doelstelling van 26 km nvo's, en de afronding van aanleg van in totaal 10-20 vispassages voor deze planperiode. Mooie voorbeelden van effectieve vispassages zijn de Rijk-regio vispassage bij Zoelen en de Smart Vislift bij Almkerk (zie kader).

Tuinders zelf laten meten

Het **Hoogheemraadschap van Delfland** heeft een groot aantal maatregelen in uitvoering. Speerpunten uit het programma chemie: gebiedsgericht monitoren en handhaven, ketenaanpak en gedragsbeïnvloeding en bewustwording. Een belangrijke maatregel is tuinders zelf te laten meten en waterkwaliteitsgegevens openbaar te maken. Deze aanpak leidt tot een substantiële reductie van emissies nutriënten en bestrijdingsmiddelen naar het oppervlaktewater. Wel blijft een voortzetting van inzet op dit traject hard nodig om een duurzame emissiereductie te realiseren. Ook de maatregel "nagenoeg emissieloze kas" is succesvol.

Op het vlak van inrichting en beheer zijn het afgelopen jaar meerdere maatregelen in uitvoering gegaan. In het kader van de maatregel "Realisatie natte ecologische zones" wordt het maaibeheer op geselecteerde locaties geëxtensiverd; in een aantal watergangen wordt het komend jaar ruimte gelaten om waterplanten niet te maaien om zo eenvoudig een groter areaal waterplantzones te realiseren en hiermee eveneens de habitat voor vis en macrofauna uit te breiden. Deze maatregel wordt alleen genomen in watergangen waarvan is vastgesteld dat er geen noemenswaardige knelpunten voor de waterafvoer ontstaan.

Overzicht op website

Waterschap Hollandse Delta geeft een uitgebreid overzicht van toestand en maatregelen op haar website WSHD Waterwerken (<https://arcgis/0rH9bX>)

In 2017 en 2018 zijn met name natuurvriendelijke oevers aangelegd in diverse waterlichamen zoals De Keen, Afwatering Oudeland van Strijen, afwatering Groot Voorne-west, Schuringse haven en de Waalboezem. Verder is nieuwe gemaal Putten in gebruik genomen. Dit gemaal is een tweezijdig passeerbare Rijk-regio vispassage die is aangelegd met co-financiering van RWS.

Eind 2018 is circa 30% van alle KRW-maatregelen uitgevoerd of in uitvoering. In 2021 dienen in totaal 138 resultaatplichtige maatregelen uitgevoerd te zijn.

Gemaal Putten

In 2007 heeft waterschap Hollandse Delta het hele waterbeheer op Putten integraal bekeken. Er is gekeken naar de wateropgave, de waterkwaliteitsopgave, knelpunten, vismigratie, etc. Daarom zijn in de afgelopen jaren natuurvriendelijke oevers gegraven, bestaande stuwen vervangen en nieuwe aangelegd. Ook het riviertje de Dalle in Spijkenisse is breder gemaakt. Bij de stuw aan de Garsdijk is een vistrap aangelegd. Tot voor kort werd de waterafvoer van Putten geregeld door de gemalen De Biersum en De Volharding. De conclusie van deze integrale gebiedsstudie was dat de gemalen De Biersum en De Volharding, die aan het einde van hun levensduur zijn, het beste vervangen konden worden door een nieuw modern gemaal. Gemaal Putten is het pronkstuk van alle verbeteringen op het eiland Putten. Daarom heeft Hollandse Delta gekozen voor visvriendelijke pompen en vispassage aangelegd, zodat de vissen ongehinderd heen en weer kunnen zwemmen tussen de polder en de rivier. Rijkswaterstaat heeft een financiële bijdrage geleverd aan het vispasseerbaar maken van het gemaal.

Aanpak per waterlichaam

Het **Hoogheemraadschap van Rijnland** heeft ervoor gekozen in iedere krw-periode in een aantal waterlichamen maatregelen uit te voeren. In de periode 2009-2015 zijn voor 6 waterlichamen maatregelen uitgevoerd, zoals Reeuwijk en Nieuwkoop. Deze maatregelen zijn ook goed zichtbaar in het veld, zoals de 18 km natuurvriendelijke oevers in de Reeuwijkse plassen.

In de huidige periode worden 9 waterlichamen onder handen genomen. De uitvoering loopt gestaag. Een deel van de maatregelen is reeds uitgevoerd zoals in de Bovenlanden Aalsmeer, de Westeinderplassen en de Langeraarse plassen. Voor de Amstelveense Poel, Zoetermeerse plas en het baggerplan van de Langeraarse plassen zijn of worden de plannen binnenkort vastgesteld en kan de uitvoering starten. Vooralsnog gaan we ervanuit dat de uitvoering van de 9 KRW-2 waterlichamen in deze planperiode plaatsvindt.

Waterharmonica

Bij **Hoogheemraadschap Schieland en de Krimpenerwaard** verloopt de uitvoering volgens plan. De waterharmonica Berkenwoude is in 2018 gereed gekomen (zie kader). De inrichting van de oevers van de Rotte en het integraal plan Bleiswijkse zoom zullen naar verwachting in 2019 worden aanbesteed. Bij gemaal Krimpenerwaard is een maatregel voor verbeteren van de vispasseerbaarheid in voorbereiding. In 2020 zullen vismigratiemaatregelen bij gemaal Veuring en Hennipsloot worden aangepakt.

Waterharmonica Berkenwoude

Bij de zuivering in Berkenwoude is in 2018 een Waterharmonica aangelegd. In Berkenwoude staat een relatief kleine afvalwaterzuiveringsinstallatie (awzi) die het water zuivert, maar ook kwetsbaar is (buffer). Er is nu een moerasstelsel, de Waterharmonica, aangelegd wat er voor zorgt dat het gezuiverde afvalwater wordt omgezet naar natuurlijk 'levend' water. In het moerasgebied, met ondiep water, worden de overgebleven nutriënten eruit gehaald en geloosd in het polderwater ernaast. Dit water is nu ook geschikt voor flora en fauna.

Het water stroomt eerst naar de bezinkvijver, van anderhalve meter diep, waar de aanwezige bezinkbare delen naar de bodem dalen. Vervolgens stroomt het water naar de rietzone, de tweede stap in deze harmonica, waar het riet vooral de stikstof uit het water zuivert. In deze rietzone, tussen de 20 en 50 centimeter diep, staan meer dan 10.000 planten en kunnen ook amfibieën en watervogels zich vestigen. Tussen de tweede en derde zone zit een klep, die het waterniveau kan variëren. De derde zone is het open watersysteem, van ongeveer 80 centimeter diep, en zijn veel waterplanten te vinden. Deze waterplanten voorzien het water weer van zuurstof, waarna het verder de ringvaart in kan stromen.

Het project is mede gefinancierd vanuit het derde plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3). Het project valt tevens onder de KRW doelstellingen, die uiterlijk in 2027 bereikt moeten zijn.

Contact: Marcel Baars m.baars@hhs.nl www.schielandendekrimpenerwaard.nl

Groen-blauwe diensten

Het **Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden** werkt in de periode 2016-21 aan 10 KRW-maatregelen. Acht hiervan liggen op schema. Aan het terugdringen van emissies van onder andere nutriënten, zware metalen, en medicijnen wordt gewerkt via bijvoorbeeld een rwzi-meetronde en projecten als Bewust Boeren. Het Convenant Schoon Water Utrechtse Fruitteelt 2.0 is verlengd tot en met 2020. Het aantal deelnemers aan Groen-blauwe diensten is na een flinke groei in 2017 gestabiliseerd.

In de periode 2016-18 zijn 9 vispassages gerealiseerd, tot en met 2021 worden er nog 5 aangelegd. Ingezet wordt nog op de aanleg van 3 extra vispassages in deze planperiode. Voor de aanleg van 6 km natuurvriendelijke oever zijn de voorbereidingen afgerond, in 2019-21 volgt realisatie.

In het integraal beheerprogramma worden jaarlijks pilots uitgevoerd voor bijvoorbeeld maaibeheer. Een voorbeeld hiervan: <https://www.hdsr.nl/actueel/nieuws/@93287/pilot-waterschap/>. Aandachtspunt binnen deze maatregel is momenteel baggeren. Hier worden nu achterstanden opgelopen vanwege de PFAS problematiek. De maatregel "afwegen natuurlijker peilbeheer" vraagt nog aandacht. Het voornemen was om bij 9 geplande peilbesluiten of watergebiedsplannen natuurvriendelijker peilbeheer integraal af te wegen. Van enkele van deze peilbesluiten is de geldigheid verlengd tot 2023. De afweging van natuurvriendelijk peilbeheer vindt daardoor niet plaats in deze KRW-periode. In 2019 wordt gekeken hoe hiermee om te gaan. Met de Impulsregeling stedelijk water stimuleert het waterschap gemeenten om waterkwaliteitsregelingen uit te voeren.

Programma Gezond Water zet er een tandje bij

In 2018 heeft HDSR bestuurlijk besloten om, naast de reeds lopende KRW-maatregelen, 3 onderdelen toe te voegen aan het programma Gezond Water. Dit zijn:

- Nieuwe stoffen. Hierin is onder andere een business case opgesteld voor een aanvullende zuivering van medicijnresten op de zuivering van Houten. Dit heeft geleid tot het besluit tot realisatie van deze aanvullende zuiveringsstap in 2019.
- Subsidieregeling regionaal partnerschap water en bodem. Hierin stimuleert het waterschap agrariërs om bovenwettelijke maatregelen te nemen voor verbetering van waterkwaliteit en bodem.
- Gezond water in de stad. In 2018 is een pilot gestart voor citizen science, waarin met ambtenaren van waterschap en gemeente Houten in de gemeente Houten maandelijks waterkwaliteitsmetingen zijn uitgevoerd. In 2019 heeft dit een succesvol vervolg gekregen. Ook in de steden Zeist en Utrecht gaan burgers, onder de naam "waterwachters" nu aan de slag voor het meten van de waterkwaliteit. Meer informatie: <https://omzeist.nl/samen+duurzaam+zeist+home/nieuws+samen+duurzaam/1317137.aspx> <https://www.winnet.nl/nieuwsberichten/berichten/2019/word-waterwachter/>

Innovatieve vislift in Rivierenland

Nabij het Brabantse Almkerk is op 22 november 2018 een innovatieve vispassage, de Smart Vislift, geplaatst. Deze vispassage is gemaakt van gerecycled kunststof materiaal en heeft een ronde vorm. Via een soort wenteltrap kunnen de vissen naar boven en er daar weer uit. Volgens de bedenker, John van Boxel, zorgt de ronde vorm ervoor dat de vissen zich minder opgesloten voelen en zo minder gestresst zijn. Na registratie van de vis door de digitale apparatuur, kan de variabele flow in de vislift direct worden aangepast. Dit zorgt ervoor dat zowel langzaam als snel zwemmende vissen erlangs kunnen, wat de vislift geschikt maakt voor alle vismigratie. Ook neemt deze vispassage minder plek in dan een vierkante bak en is makkelijker in onderhoud. Daarnaast worden er allerlei gegevens van passerende vissen opgeslagen en geanalyseerd en wordt de waterkwaliteit gemeten. Zo kan het Waterschap bijvoorbeeld informatie krijgen over de soorten en hoeveelheden vissen die langskomen, over de waterstand, of over de kwaliteit van het water en of er bijvoorbeeld een verstopping is of er een schadelijke stof in het water gelooft is.

Bij Almkerk is de vislift al getest. Onderzoekers ving en onderzochten de vissen die langskwamen. Zo is onderzocht wat de visstand is, welke vissen er doorheen gingen en onder welke stroomsnelheden. In een week tijd bleken al 1600 vissen van de vislift gebruik te hebben gemaakt. Onderzoekers kwamen hierbij ook vissoorten tegen die ze niet verwacht hadden. Ze blijven de vispassage monitoren. Ook in Biervliet, in het waterschap Scheldestromen, staat sinds april 2019 een Smart Vislift. Ook andere waterschappen zijn geïnteresseerd in de vislift.

Meer informatie:

<https://www.waterschaprivierenland.nl/>,
Bjorn Prudon (Waterschap Rivierenland)

Maatregelen grote wateren (Rijkswaterstaat)

Rond het Noordzeekanaal: vissluis voor zwakke zwemmers

In 2019 zal een vissluis voor de 'zwakke zwemmers' bij de Oranjesluizen worden gerealiseerd. Het ontwerp hiervoor is gereed.

De aanleg van de vispassage Nauerna door hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is eind 2018 gestart en de passage wordt in 2019 in gebruik genomen. In 2019 wordt ook gestart met de realisatie van een vispassage in Spaarndam door Hoogheemraadschap Rijnland. Rijkswaterstaat betaalt hieraan mee.

De belasting met stikstof en fosfaat uit de rivieren, maar ook uit het Noordzeekanaal heeft ecologische effecten op de Noordzee. Om beter inzicht te krijgen in deze afwenteling is de bijdrage van RWZI's aan de belasting van het Noordzeekanaal en Amsterdam Rijnkanaal met stikstof en fosfaat in beeld gebracht en met de waterschappen besproken.

Amsterdam-Rijnkanaal

Er is onderzocht of de rijkssluizen in het Amsterdam-Rijnkanaal visvriendelijk bediend kunnen worden. De verkenning hiernaar is afgerond. De conclusie is dat dit technisch niet haalbaar is. Onderzocht wordt of er andere mogelijkheden zijn om vistrek door de rijkssluizen te bevorderen.

De Kier is open

Op 15 november 2018 is De Kier in de Haringvlietsluizen officieel geopend. Sindsdien is er een aantal maal succesvol gekierd. Vanwege de lage rivierafvoeren was de eerste maal dat de Haringvlietsluizen op een kier gingen op 16 januari 2019. De eerste dikkopjes (zeegrondels = zoutwatervis) zijn al op 12 februari gevangen tijdens een monitoring op het Haringvliet door de Rijn-West visexpert Nick Schoone (RWS WNZ). Dit laat zien dat de Kier werkt!

Herstel leefgebied Haringvliet en Hollandsch Diep

De planstudie is afgerond in 2018, realisatie vindt plaats in 2019. Het gaat om maatregelen bij:

- Korendijkse slikken: optimalisatie bestaande ondiepe natuurvriendelijke oevers en plaatsen van rivierhout;
- Menheerse plaat: optimalisatie bestaande ondiepe natuurvriendelijke oevers, realisatie vogeleiland;
- Slijkplaat: optimalisatie bestaande ondiepe natuurvriendelijke oevers, realisatie vogeleiland en plaatsen van rivierhout;
- Zeehondenplaat: optimalisatie bestaande ondiepe natuurvriendelijke oevers

Natuurgebied De Groote Zaag

In 2017 was al circa 10 hectare aan intergetijdengebied en bijna 4 kilometer natuurvriendelijke oever opgeleverd. In januari 2018 is de Beverbrug opgeleverd in het vernieuwde natuurgebied De Groote Zaag. De brug biedt de wandelaars in de Groote Zaag een mooi zicht op het intergetijdengebied en de natuurvriendelijke oevers.

Getijdenparken voor natuur en beleving

Samen met partners uit de omgeving, waaronder de gemeenten, werkt Rijkswaterstaat in het Rijnmondgebied aan een aantal getijdenparken.

- *Nassauhaven*. Aanleg van 150 meter natuurvriendelijke oever in haven met woonboten. In 2018 is de voorbelasting van de natuurvriendelijke oever gerealiseerd. In 2019 vindt de realisatie van de natuurvriendelijke oever plaats.
- *Mallegatpark*. Het projectplan met 200m natuurvriendelijke oever nabij het Mallegatpark met strekdam bleek geen vergunning vanuit de Waterwet te kunnen krijgen vanwege opbolling in de Nieuwe Maas en een bestaand erosiegat. Eind 2018 hebben de samenwerkingspartners besloten om te stoppen met Mallegatpark.
- *Groene Poort Zuid-Rozenburg*. Aanleg van een natuurvriendelijke oever bij Landtong Rozenburg. De tijdshorizon is tien jaar, het tempo van aanleg is niet vastgelegd en wordt bepaald door het aanbod van grof puin en grond. Er ligt nu 1 km langsdam van de benodigde 4,5 km en er is één kribvak verondiept.
- *Recycled Park Rijnhaven*. Hier is in 2018 een drijvend park gemaakt van recycled plastic uit de Rotterdamse Haven inclusief 30m KRW-oevers.

- *Wilhelminahaven*. In 2018 hebben RWS en gemeente Schiedam een samenwerkingsovereenkomst gesloten en is de planuitwerking gestart. In de Wilhelminahaven wordt ongeveer 350 meter Natuurvriendelijke oever gerealiseerd. De gemeente start in 2019 met de realisatie.
- *Eiland van Brienenoord*. In 2018 hebben RWS en gemeente Rotterdam een samenwerkingsovereenkomst gesloten en is de planuitwerking gestart. Het voorlopig ontwerp bestaat uit een natuurvriendelijke oever van circa 1750 meter. In 2019 volgt het definitief ontwerp en realisatie wordt verwacht in 2020.

Herinrichting in het rivierengebied

In 2018 startte RWS met de realisatie van twee herinrichtingsprojecten. In de *Elster Buitenwaard* (Nederrijn) wordt een eenzijdig aangetakte strang, uiterwaardverlaging en natuurvriendelijke oevers gerealiseerd en in de *Loenensche Buitenpolder* (Waal) een eenzijdig aangetakte strang, uiterwaardverlaging en rivierhout. Op diverse andere plaatsen is rivierhout toegepast, zowel in geulen als in kribvakken.

Lans de Waal hebben twee grootschalige NURG-projecten (met belangrijke nevendoelstelling voor KRW) in 2018 flinke vorderingen gemaakt: *Heeseltse Uiterwaarden* en *Afferdense en Deestse Waarden*. Voor beide projecten is afronding voorzien in 2019.

In 2018 is verder gewerkt aan de planuitwerking van enkele grootschalige herinrichtingsprojecten:

- *Uiterwaarden Wamel, Dreumel en Heerewaarden* (Waal). Hier worden een nevengeul en enkele eenzijdig aangetakte strangen gerealiseerd. RWS werkt hier samen met provincie Gelderland en Staatsbosbeheer.
- *Lunenburgerwaard* (Nederrijn). Hier wordt voor de KRW uiterwaardverlaging, natuurvriendelijke oever en rivierhout gerealiseerd in samenwerking met de provincie Utrecht.
- *Salmsteke, Lopik (Lek)*. Realisatie van een eenzijdig aangetakte getijdegeul en rivierhout. Partners zijn de provincie Utrecht, hoogheemraadschap Stichtse Rijnlanden en recreatieschap Stichtse Groenlanden.
- *Veerhaven Ochten* (Waal). Uiterwaardverlaging en rivierhout, in samenwerking met provincie Gelderland, waterschap Rivierenland en gemeente Neder-Betuwe.

Enkele eerder gerealiseerde KRW-maatregelen (1^e tranche) worden gemonitord op effectiviteit door een monitoringsonderzoek *Vis in Uiterwaardwateren* (2017-2020) en in het meerjarig monitoringsonderzoek naar de effecten van de *Langsdammen* in de Waal.

Het RBO speelt een hoofdrol

De opgave volgens Bas Roels, Wereld Natuur Fonds en lid Klankbordgroep Rijn-West

“De grootste opgave is om te zorgen dat we in 2027 alle doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water gehaald hebben. Concreet gaat dat over schoner en genoeg water voor natuur, zwemmen en drinken, maar ook over de terugkeer van de zalm en paling in de Rijn en Maas. Dat is de ambitie die we zijn aangegaan met elkaar en die het kabinet ook onderschrijft en extra budget voor heeft vrijgemaakt. Gezien de voortgang tot nu toe zal daarvoor wel echt een trendbreuk nodig zijn. Het komende jaar verwachten wij daarom een degelijke analyse wat er nog nodig is, hoe we dat zo effectief mogelijk kunnen doen en bestuurlijke keuzes daarover. Zodat kabinet en andere overheden laten zien dat het ze serieus is. Het RBO Rijn-West speelt daarin, samen met de RBO's van de andere landsdelen, de hoofdrol en zal moeten sturen op de beste uitkomst voor het brede maatschappelijke belang wat hiermee gediend is. Inhoudelijk is daarbij volgens ons nog speciale aandacht nodig voor bronmaatregelen en inrichtingsmaatregelen.”

Grondwater Rijn-West

De uitvoering van de (KRW)maatregelen uit SGBP2 vordert gestaag; meer dan de helft van de maatregelen is inmiddels afgerond. Een groot deel van de overgebleven maatregelen is in uitvoering, waarvan een deel zogenaamde 'doorlopende activiteiten' zijn. Bij deze maatregelen is een blijvende inspanning nodig.

Grondwatersaneringen

Het merendeel van de spoedlocaties is inmiddels gesaneerd of momenteel in uitvoering. Een beperkt aantal locaties wordt in de komende jaren uitgevoerd. De verdachte verontreinigingslocaties voor kwetsbare objecten (winning menselijke consumptie, N2000, oppervlaktewater) zijn vrijwel allemaal onderzocht door de provincies, waarbij nog een aantal nieuwe locaties zijn ontdekt en toegevoegd aan de lijst van spoedlocaties. In 2020 eindigt het Bodemconvenant, het huidige kader voor sanering van spoedlocaties. Het is de verwachting dat dan nagenoeg alle spoedlocaties gesaneerd of in uitvoering zijn, en dat voor de resterende locaties een saneringsplan is vastgesteld. De Wet bodembescherming (Wbb) zal verdwijnen onder de Omgevingswet. Na 2020 vallen de spoedlocaties en de saneringen die reeds in uitvoering zijn, onder het overgangsrecht en hierop blijft het oude kader van de Wbb van toepassing. De overige (historische) bodem- en grondwaterverontreinigingen vallen niet onder het overgangsrecht. Hiervoor geldt dat een gewenste functie, of doelstelling voor het water- en bodemsysteem of een (maatschappelijke) opgave aanleiding kunnen zijn om maatregelen te nemen. De provincies zijn zich hierop aan het voorbereiden.

Een mooi voorbeeld van een integrale aanpak van meerdere verontreinigingslocaties is "Gebiedsgericht Grondwaterbeheer 't Gooi" van de Provincie Noord-Holland. Het project heeft als doel om de kwaliteit van het diepe grondwater te verbeteren. Daarvoor worden probleemhebbers van een bodemverontreiniging gestimuleerd tot aanpak van de verontreiniging en daarmee de ondiepe verontreinigingen weg te nemen. De provincie werkt hierbij nauw samen met gemeenten, waterschap en het drinkwaterbedrijf.

Aanpak diffuse bronnen

Voor de aanpak van diffuse bronnen zijn de provincies grotendeels afhankelijk van landelijke maatregelen. Aanvullend hebben de provincies waar zinvol lokale maatregelen geformuleerd. Veel van deze maatregelen zijn in uitvoering of gereed. Zo heeft Provincie Gelderland in 2017 monitoring en voorlichting uitgevoerd om de emissie van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. De provincies Noord- en Zuid-Holland hebben de KRW meetpunten in Duin Rijn-West opnieuw geanalyseerd vanwege de hogere fosfaatgehalten in het grondwater. De verhoogde gehalten zijn bloembollenteelt-gerelateerd en niet eenvoudig in maatregelen te vatten.

Feitendossiers wateronttrekkingen voor menselijke consumptie

De Provincies Gelderland en Utrecht hebben Feitendossiers opgesteld over de onttrekkingen voor menselijke consumptie, zoals voor de frisdrank- en voedingsindustrie. In de feitendossiers staan de risico's (zoals risicovolle bedrijven en/of activiteiten, grondwaterverontreinigingen) en maatregelen om die risico's te beheersen. Dat zijn bijvoorbeeld monitoring van de samenstelling van het onttrokken grondwater, monitoring van early warning peilfilters en/of afspraken met burens over calamiteiten. De vertaalslag naar aanpassing van de bestaande waterwetvergunningen vindt op dit moment plaats. In 2019 en 2020 moeten de maatregelen en afspraken uit de feitendossiers worden verwerkt in een aanpassing van de waterwetvergunningen. Voor kleinere winningen is een nulmeting van de kwaliteit uitgevoerd, een beperkte risicoanalyse gemaakt en zijn afspraken gemaakt over monitoring. Deze zijn vastgelegd in een factsheet per winning. In de Provincie Utrecht loopt een proces om afspraken te maken over de aanpak van eventuele KRW-knelpunten. In 2016 heeft Provincie Gelderland onderzoek gedaan naar de mogelijkheid voor het opzetten van een databank met monitoringsgegevens van de waterkwaliteit waarbij geheimhouding is gewaarborgd. Bedrijven beschouwen de gegevens over de samenstelling van het onttrokken water namelijk als geheime bedrijfsinformatie. Mogelijk is het opzetten van een dergelijke databank een aanvullende maatregel voor het volgende SGBP.

Beschermen drinkwatervoorziening

De provincies voeren regelmatig gebiedsgesprekken met gemeenten, waterbedrijven en andere partners over de grondwaterbeschermingsgebieden. Hierin worden de voortgang van maatregelen besproken, de toezicht en handhaving en bedreigende ruimtelijke ontwikkelingen.

Bijna alle provincies hebben de actualisatie van de gebiedsdossiers voor de drinkwaterwinningen afgerond. In 2019 werken de provincies volop aan het bepalen van maatregelen om de drinkwaterwinningen te beschermen en deze te verwerken in uitvoeringsprogramma's. Dit is een samenwerkingsprogramma voor de bescherming van winningen voor de openbare drinkwatervoorziening. Daarnaast heeft de provincie Utrecht in 2018 samen met Vitens een Drinkwaterstrategie opgesteld. De projecten hieruit worden in 2019 opgenomen in een realisatieprogramma.

De provincies hebben afspraken gemaakt met de Regionale Uitvoeringsdiensten (RUD) en gemeenten over handhaving en hun inzet gestructureerd. Zo is de handhaving binnen de Provincie Utrecht verbeterd, onder andere door jaarlijkse gebiedsinspecties en het oppakken van specifieke aandachtspunten. De samenwerking tussen de RUD en de Omgevingsdienst Utrecht bij handhaving in grondwaterbeschermingsgebieden is versterkt. Er worden gezamenlijke gebiedsschouwen uitgevoerd in gemiddeld 2 kwetsbare winningen per jaar. Elke winning komt zo minimaal eenmaal per 6 jaar aan de beurt.

De provincies hebben samen met de drinkwaterbedrijven plannen opgesteld voor een early-warning meetnet voor drinkwaterwinning. In 2019 worden afspraken gemaakt over de kostenverdeling, waarna de inrichting in 2019/2020 zal plaatsvinden.

Bezem door de middelenkast

Tussen 7 december 2018 en 31 maart 2019 konden agrarische bedrijven in Gelderland meedoen aan een bezemactie voor gewasmiddelen. Boeren konden samen met een adviseur in gewasbeschermingsmiddelen hun kast controleren op onnodige middelen, of waarvan de toelating is vervallen. De niet toegelaten en verouderde middelen konden ze daarna kosteloos inleveren, zonder vragen en boetes. Dit voorkomt dat oude middelen geloosd worden en er oude of niet toegelaten gewasbeschermingsmiddelen in het water terecht komen.

In een eerdere actie in Gelderland-oost heeft ongeveer 10% van de aangeschreven bedrijven tussen december 2017 en maart 2018 meegedaan aan de actie van de provincie Gelderland en Waterschap Rijn en IJssel. Hierbij zijn er 374 middelkasten gecontroleerd en is in totaal 9.673 kg aan gewasbeschermingsmiddelen afgevoerd op een verantwoorde manier.

Contactpersoon: Dirk Keuper, dkeuper@clm.nl

Natura2000 gebieden

De hydrologische herstelmaatregelen voor de Natura2000 gebieden zijn voor het overgrote deel gereed of in uitvoering. Een deel hiervan zijn doorlopende maatregelen. Enkele maatregelen zijn nog in de planfase. Dit zijn vooral maatregelen die worden genomen in het kader van de Programmatische aanpak Stikstof (PAS). De maatregelen zijn gericht op de behoud en hersteldoelen van de NB-beheerplannen. De N2000 doelen voor uitbereiding van grondwaterafhankelijke natuur vallen buiten de planhorizon van de KRW.

In Utrecht zijn bijvoorbeeld de hydrologische herstelmaatregelen in Botshol en Kolland uitgevoerd. In het Noorderpark en bij het kwelputtenonderzoek bij Blauwe Hel loopt de uitvoering volgens planning. Uitvoering van maatregelen voor Overlangbroek is gepland in de winter van 2019/2020.

Meetronde grondwaterkwaliteit

In 2018 hebben de provincies de “KRW meetronde grondwaterkwaliteit” uitgevoerd. Momenteel worden de uitkomsten hiervan getoetst bij IHW, waarbij medio 2019 resultaten worden verwacht. De voorlopige inschatting is dat de chemie-toets grondwaterkwaliteit voor de meeste grondwaterlichamen goed uitpakt. Op initiatief van het ministerie van Binnenlandse Zaken wordt de Basisregistratie Ondergrond (BRO) ontwikkeld; een centrale database met publieke gegevens van de Nederlandse ondergrond. In de BRO worden de meetresultaten van grondwater opgenomen. De Provincies werken momenteel aan het op juiste wijze integreren van de meetnetten en meetgegevens in de BRO om aan alle wettelijke verplichtingen te voldoen.

Invloed grondwater op ecologie oppervlaktewater

De provincies Zuid-Holland, Gelderland en Utrecht zijn in gesprek met de waterschappen om de relatie tussen oppervlaktewater en grondwater vast te stellen met het oog op de ecologische doelstellingen van het oppervlaktewater. Voor een groot deel is de beoordeling van de grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren vastgelegd in tabellen, waarna deze resultaten worden vastgelegd in de factsheets.

Techniek en bewustwording, daar gaat het om

Piet van der Poel was jarenlang bollenteler in Noordwijkerhout en is tegenwoordig -onder andere- lid van het Algemeen Bestuur van Hoogheemraadschap Rijnland. Hij kan het belang van werken aan schoon water dan ook vanuit verschillende gezichtspunten bezien.

We zijn nu halverwege de uitvoering van de KRW. Wat is er bereikt?

“Waar ik woon, in Noordwijkerhout, is het waterleven nu goed. Het is zichtbaar verbeterd sinds 10 jaar geleden. Het water is ook vele malen helderder.

Je ziet ook veranderingen in de bedrijfsvoering van bollentelers.

Bij het spuiten van gewasbeschermingsmiddelen zie je steeds meer telers gericht werken. Dat heeft ook een financiële reden:

spuiten gaat ook steeds meer kosten. Bedrijven zijn tegenwoordig vaak 100 hectare groot, en als je dan 40% kan besparen op je middelengebruik verdien je heel veel geld. Spuiten gebeurt ook

steeds vaker computergestuurd en met gebruik van GPS, zodat er geen middel meer in de sloot komt. Ik ken een bedrijf dat een tweede spuit heeft gekocht en een 2e chauffeur heeft opgeleid om precies op het juiste moment te kunnen spuiten. Het vraagt wel een cultuuromslag.”

Wat is er nodig om nog stappen te maken?

“Techniek is belangrijk om de opgave voor schoon water in te vullen. Maar dat is niet voldoende. Zeker zo belangrijk is bewustwording bij telers en anderen in de sector. Dat zien we bijvoorbeeld bij Schoon Erf, Schone Sloot. Ik hoor heel vaak: ik had nooit gedacht dat er zoveel afspoelde de sloot in. Bewustwording is heel belangrijk. En geef de telers handvatten. Vaak weten ze niet hoe het probleem op te lossen, er is wat dat betreft veel onwetendheid. Zet dus een goed meetnet op en laat telers meekijken. Als je die metingen ziet ga je er veel bewuster mee om. Ik ben blij dat we in de bollensector in gezamenlijkheid kunnen optrekken met het waterschap. De telers weten dat ze een maatschappelijke opgave hebben, maar we moeten nog duidelijker maken waar die opgaven liggen.”

Duurzaamheid moet onderdeel zijn van bedrijfsvoering

“Een veelbelovende ontwikkeling is het project “Het nieuwe verwerken van bloembollen”, dat de KAVB met een aantal marktpartijen en de WUR heeft opgezet. Dit is een nieuwe geïntegreerde aanpak voor het duurzaam bewaren en verwerken van bloembollen. Doel is veel minder middelen en energie te gebruiken door onder andere virusvrij materiaal (wat minder ziektedruk geeft) door ontsmetten met ECA water, tijdig detecteren van zieke bollen en een bewaarsysteem dat minder energie vraagt. Door het te integreren in een

bedrijfsstelsel is het duurzamer én economisch gunstiger. (zie <http://www.hetnieuweverwerken.nl/>)

Waar ligt een opgave voor de komende jaren?

“Ik zie verschillende punten waar we nog slagen kunnen maken. Bijvoorbeeld met een ander slootbeheer. Als je nu de loonwerker belt, dat maait hij de oever strak af. Dat zit in het hoofd, dat is altijd zo gedaan. Dat geldt trouwens ook voor het waterschap. Met een andere manier van maaien, waarbij je het midden van de sloot open houdt en aan de kanten planten laat staan kan je veel winnen voor een goede waterkwaliteit. Sloten moeten natuurlijk wel voldoende watervoerend blijven zodat ze ook een hoosbui aan kunnen.”

“Fosfaat blijft heel lastig. Er is teveel fosfaat, en 75% was ooit afkomstig uit de landbouw. Maar we kunnen slechts 20% beïnvloeden, en we zitten al op de rand van wat we kunnen managen om het organisch stofgehalte op peil te houden. En als we de bodemvruchtbaarheid niet op peil houden wordt ook de uitspoeling groter. Ik hoop dat de proef met ijzerzand die nu loopt een succes wordt.”

“We kunnen ook nog het nodige winnen bij de regels en subsidies. De POP-3 subsidie werkt heel stroperig. Het Landbouwportaal Noord-Holland, waar Rijnland ook aan meedoet, werkt echt goed. Vooral de coaches worden erg gewaardeerd. Dit zou moeten worden uitgebreid naar andere provincies”

“Techniek en bewustwording - en aandacht voor bodemvruchtbaarheid - dat zijn de items die helpen de waterkwaliteit zo goed mogelijk te krijgen.”

Rijn-West geeft impuls aan opschalen DAW

Eind 2017 stelde het RBO van Rijn-West het Uitvoeringsprogramma DAW Rijn-West 2018-2021 vast. Hoofddoel van het programma is *opschalen* van het landelijk Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Schoon water in heel Rijn-West kunnen we alleen bereiken samen met de landbouw. Verbinden met andere opgaven zoals klimaat, biodiversiteit en waterkwantiteit (integraal) staat centraal. Sinds medio 2018 is Caroline van de Veerdonk voor Rijn-West de trekker/aanjager van deze DAW-impuls. Zij werkt aan het opschalen en verder verbreden van de DAW-impuls in Rijn-West. Zij richt zich daarbij op vier acties (zie afbeelding) en werkt op onderdelen samen met het DAW-team.

1. Verkennen mogelijkheden financiering

Bij het rijk zijn verschillende potjes met geld (zogenaamde enveloppes) beschikbaar, ieder met een specifiek doel. Eind 2018 heeft het ministerie van IenW € 50.000 toegezegd aan Rijn-West. Het geld komt uit de Kennisimpuls Waterkwaliteit (KIWK) en is bedoeld voor een regionale kennisimpuls (verder: actie 2). Door diverse voorwaarden duurde het een half jaar voordat het geld daadwerkelijk beschikbaar kwam. Ook heeft Rijn-West dit voorjaar voorstellen ingediend voor een pilot naar monitoring van nutriënten. Een besluit hierover valt na de zomer.

2. Verkenning drijfveren ketenpartijen

Rijn-West wil weten waarom en hoe (agrarische) ketenpartijen in de nutriënten kringloop in beweging komen om de waterkwaliteit te verbeteren. Hoofdvraag: “Hoe kunnen Rijn-West partners het gedrag van ketenpartijen beïnvloeden, en zo samen de waterkwaliteit (-kwantiteit) verbeteren?” Met het geld uit de kennisimpuls (onder actie 1) laat Rijn-West een verkenning uitvoeren naar drijfveren bij ketenpartijen. De WUR (Livestock Research) is eind mei 2019 gestart met de verkenning. De concept resultaten komen dit najaar beschikbaar.

3. Netwerken verbinden

De partners van Rijn-West, het DAW-team en agrariërs zelf: verbeteren van de waterkwaliteit doe je samen! Trekker van de DAW-impuls Rijn-West en de DAW-coördinatoren organiseren in 2019 samen workshops op zoek naar werkwijzen voor versnellen van de DAW-impuls. De workshops richten zich op de vier sectoren van Rijn-West: melkveehouderij (veenweide), bollenteelt, akkerbouw en glastuinbouw. Ontzorgen van boeren, kennisoverdracht (coaches), kennis delen, communicatie met klanten en zelf meten door agrariërs zijn volgens de sector zelf prima werkwijzen om te versnellen. Inmiddels zijn twee workshops gehouden.

4. DAW-projecten in Rijn-West

Het aantal DAW-projecten in Rijn-West gebied is in een jaar tijd verdubbeld: van circa 65 in 2017 naar zo'n 130 in 2018! In de melkveehouderij leeft het DAW het meest met 53 projecten. In de akkerbouw groeit het DAW flink: van 10 in 2017 naar ongeveer 20 in 2018. Dat blijkt uit een uitsnede van DAW-projecten in Rijn-West uit de landelijke DAW-database (beheer: Kadaster). Deze toename komt mede door inzet op de DAW-impuls. Dit najaar volgt een update van de projecten.

Vismigratie: aandacht voor samenhang en efficiëntie

Rijn-West speelt een cruciale rol als toegangspoort voor trekvissen die voor hun levenscyclus afhankelijk zijn van open migratieroutes tussen zee (zout) en de rivier (zoet). Internationaal gaat veel aandacht uit naar lange-afstandstrekkingers zoals de zalm en zeeforel die doorzwemmen naar hun paaigebieden in Duitsland en België (Kierbesluit). Maar soorten als de aal, driedoornige stekelbaars, bot, spiering en houting zijn afhankelijk van geschikt paai- en opgroeigebied in onze polders en meren in Rijn-West. Daarnaast zijn er trekvissen zoals de winde en kopvoorn die alleen in zoet water trekken, maar wel over grotere afstanden tussen beheergebieden. Vrijwel alle trekvissen worden bedreigd.

Dit komt onder andere omdat er in Rijn-West zoveel barrières zijn voor deze trekvissen. Daarom is gezamenlijk prioriteren noodzakelijk en zijn de waterbeheerders de Rijn-West vismigratie-samenwerking gestart met een gezamenlijke visie. Uitgangspunt is dat we voor trekvissen de hele migratieroute vanaf zee willen vrijmaken en geschikte habitat in de haarvaten van het systeem (huis van de vis) willen ontsluiten. Er is een routekaart ontwikkeld die de belangrijkste migratieroutes voor trekvissen in beeld brengt. Op basis van die routekaart hebben de visexperts gezamenlijk een Rijn-West Top30 samengesteld. Daarnaast wordt er gezamenlijk onderzoek uitgevoerd om beter inzicht te krijgen in het visaanbod en passage-efficiëntie bij de knooppunten om zo beter maatregelen te kunnen prioriteren en optimaliseren.

Activiteiten binnen het Rijn-West project vismigratie zijn onder meer afstemming van maatregelen en kennisuitwisseling (onder andere via visexpert-overleg), opstellen van een gezamenlijke visie, aanpak en prioritering van maatregelen (Top30), uitvoeren van gezamenlijk onderzoek en monitoring, en gezamenlijke communicatie over vismigratie (waarbij de routekaart een belangrijk middel is).

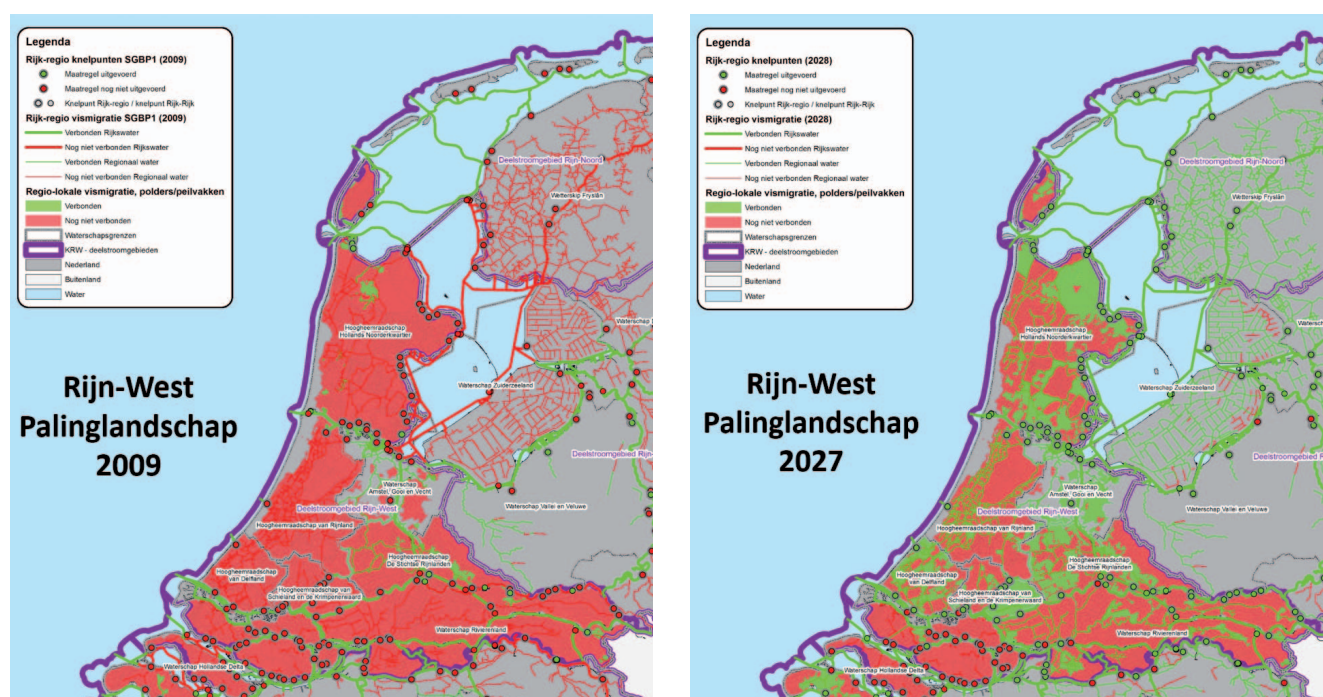
Oplossen knelpunten in het algemeen op schema

Het oplossen van de KRW knelpunten ligt in het algemeen op schema, maar er zijn opvallende verschillen tussen waterschappen:

- *Rijk-regio knelpunten (verbinding met Rijkswater).* De meeste waterschappen lossen binnen de huidige KRW periode (2016-2021) vrijwel al hun Rijk-regio knelpunten op (die ze voor KRW hebben aangemeld). In de derde KRW tranche lost HDSR nog 3 van de in het totaal 7 Rijk-regio knelpunten op. WSRL lost er nog 4 van de in het totaal 21 op. Hollandse Delta heeft 2 van de 40 Rijk-regio knelpunten opgelost en onderzoekt op dit moment hoe het restant aan knelpunten te prioriteren. Delfland heeft extra geïnvesteerd in het verder optimaliseren van haar belangrijkste Rijk-regio overgang bij gemaal Schoute bij Scheveningen.
- *Aantakken polders blijft achter (regionale knelpunten binnen het beheergebied).* Vrijwel alle waterbeheerders hebben hun boezemwateren (met weinig habitat) bereikbaar gemaakt voor trekvis vanaf zee (via de Rijk-regio verbindingen), maar dat aantakken van prioritaire polders (met veel en goed habitat) lijkt voor de volgende KRW periode achter te blijven. En hoewel het beleid het wel aangeeft blijkt in de praktijk dat enkele waterschappen hun gemalen niet altijd visvriendelijk vervangen, zoals door de Klankbordgroep recent werd geconstateerd.

De voortgang in het oplossen van regionale knelpunten lijkt voor een aantal waterschappen te stagneren. De visexperts merken op dat dit bij sommige waterbeheerders verband houdt met een interne discussie in relatie tot de lopende watersysteemanalyses. Een van de vragen is: Wat als ESF5 (connectiviteit) voor de meeste waterlichamen op rood staat, maar de KRW-scores voor vis “goed” zijn? De KRW scores voor vis zijn namelijk vooral gebaseerd op zogenaamde ‘standvissen’. Standvis is minder afhankelijk van connectiviteit omdat die vooral binnen de polder blijft. Voor trekvis als paling en driedoornige stekelbaars, is connectiviteit echter wel degelijk belangrijk. Maar ook migrerende poldervissen zoals winde, snoek en bittervoorn hebben goede verbindingen nodig.

In november 2018 is dit dilemma voorgelegd aan de Rijn-West bestuurders in het RBO. In 2009 zat het gehele gebied van Rijn-West ‘op slot’ voor trekvis die vanaf zee ons gebied in willen, op enkele polders bij HHNK, HDSR en WSRL na (zie figuur links). Hier is hard aan gewerkt en is nu circa 18% van ons poldergebied tweezijdig bereikbaar voor trekvis (intrek en uittrek). Met de huidige inspanning zal dit in 2027 22% zijn. Dit wordt door de visexperts ook wel het ‘Palinglandschap’ genoemd (zie figuur rechts).

Het RBO is de vraag voorgelegd of ze extra ambitie wil laten zien voor trekvis, naast de KRW ingegeven door andere wetgeving zoals de Europese Aalverordening en de Beneluxbeschikking voor Vrije Vismigratie. Het RBO heeft toen gekozen voor een scenario waarbij alle knelpunten in beeld worden gebracht en gezamenlijk geprioriteerd (ook niet-KRW knelpunten). Het RBO wil extra gezamenlijke ambitie tonen om meer polders voor trekvis te verbinden met het boezemsysteem. En binnen deze prioritaire polders de connectiviteit (tussen peilvakken) vergroten. De werkgroep vismigratie is gevraagd dit uit te werken in een redeneerlijn in de Strategische Adviesnota Rijn-West.

Hoe verbeter je werking van vispassages?

De eerste resultaten uit het gezamenlijk onderzoek naar Rijk-regio vispassages langs het Noordzeekanaal bevestigen de veronderstelling dat er groot verschil bestaat in de efficiëntie van vispassages. De passage-efficiëntie varieert van 20% tot 80%! Het gezamenlijk onderzoek heeft dus zin. De vraag is wel hoe je investeringen in nieuwe vispassages afweegt tegen investeringen in optimalisatie van bestaande.

De efficiëntie van vispassages wordt ook sterk bepaald door de mate van beheer en onderhoud. Als er geen onderhoud wordt gepleegd kunnen vispassages verstopt raken en aangepast sluisbeheer werkt niet goed als protocollen niet goed worden gevolgd. De focus is vooral geweest op de aanleg van nieuwe vispassages, maar er is blijvende aandacht nodig voor het beheer en onderhoud van passages.

Andere werkzaamheden RBO

Werken aan schoon water vraagt niet alleen activiteit in het veld, maar ook aandacht voor het ontwikkelen van goed afgestemde en onderbouwde plannen en beleid. Zo hebben het Regionaal Bestuurlijk Overleg en de er achter liggende ambtelijke samenwerking in het Regionaal Ambtelijk Overleg in het afgelopen jaar onder andere gewerkt aan:

- Uitvoeren van regionale analyses van de waterkwaliteit als voorbereiding op de plannen voor de KRWV-periode 2022-2017. Er is afgesproken hierbij gebruik te maken van de Ecologische Sleutelfactoren.
- Meewerken aan de landelijk Handreiking doelafleiding en het uitwerken hiervan in een serie vragen en antwoorden (zie www.rijnwest.nl/ecologische-doelen/).
- Afstemming met het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, o.a. via een aantal presentaties en bijeenkomsten.
- De landelijke Delta-aanpak Waterkwaliteit en zoetwater
- Kansen en knelpunten bij vermindering emissies glastuinbouw, o.a. via een follow up afspraken Hoofdlijnenakkoord Glastuinbouw.
- Bespreken rapport “Wettelijk instrumentarium voor maatregelen om waterkwaliteit te verbeteren” van de Commissie Deskundigen Meststoffenwet.
- Presentatie Landbouwportaal Noord-Holland.
- Veldbezoek aan Amsterdam-zuid met als thema Waterkwaliteit in stedelijke gebieden.
- Realiseren van een Watersysteem Analyse Tool, waarmee gegevens over waterkwaliteit, sleutelfactoren en maatregelen in beeld worden gebracht op een interactieve kaart van Rijn-West.

Delftse Schie – Bochtafsnijding

Afgelopen tijd zijn er twee haakse bochten in de Schie verwijderd. Dit was nodig om een snellere en veiligere route voor de scheepvaart aan te leggen. De Delftse Schie is een belangrijke verbinding tussen watersystemen in het Hoogheemraadschap van Delfland, aangezien veel vissen zoals de aal en de driedoornige stekelbaars deze route gebruiken om van hun paaipplaats naar de zee te kunnen zwemmen en omgekeerd. Door de bochtafscheiding is er een eiland gecreëerd, dat alleen toegankelijk is via een brug via de Delftweg.

Komende tijd wordt er aan de oevers van de Delftse Schie gewerkt om één hectare aan natuurvriendelijke oevers aan te leggen. Hier worden ondiepe oevers aangelegd van vijf tot zes meter breed. Dit zorgt voor een beschutte omgeving voor onder andere waterplanten, kikkers, insecten en vissen, wat de waterkwaliteit weer ten goede komt. Daarnaast worden er paaipplaatsen aangelegd, waar vissen betere overlevingskansen hebben. Zo draagt dit bij aan het behouden en versterken van de natuurlijke waarde van de Schie.

Dit project is een voorbeeld van een samenwerking tussen partijen met verschillende belangen. In het stroomgebied Rijn-West werkt de provincie Zuid-Holland nauw samen met de waterbeheerders aan vismigratie rondom de Nieuwe Waterweg, namelijk Hoogheemraadschap van Delfland, Waterschap Hollandse Delta, Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard en Rijkswaterstaat. Ook de gemeenten Rotterdam en Schiedam waren hierbij betrokken. In dit samenwerkingsverband maken de partijen gebruik van routekaarten voor vismigratie, die zichtbaar maken welke wateren al bereikbaar zijn geworden voor trekvis en welke nog niet.

Contact: Jan Willem Rijke, Provincie Zuid-Holland

<https://www.zuid-holland.nl/onderwerpen/verkeer-vervoer/vaarwegen/bochtafsnijding/>
<https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=24930>

